

Fetvaya Yansıyan İman Soruları

▶ Allah'a iman, akıl sahibi ergenlerin bir yükümlüğüdür. Akıl ise; öğrenme, bilme düşünme, muhakeme etme, sorgulama, tasdik veya inkar etme gibi süreçleri yönetmektedir. Bu yönüyle imanda anlık bir gerçeklikten değil, daha çok bir süreçten bahsetmek mümkündür. Buna bağlı olarak hayatın herhangi bir evresinde olup bitmesi son nefese kadar kişiyle birlikte olmasının istendiği de bilinmektedir. Uzun süre iman çizgisinde bulunan birisinin bile ömrünün sonunda tam aksi istikamette bir yönelişe girebileceği uyarıları Resûl-i Ekrem'in hadislerinde yer almaktadır.¹ Kur'an'da, gerek itikadî düşünceyle gerek ameli sahadaki günahlarla imanını tehlikeye sokan kişiler hakkında yeniden "İman ediniz." telkini,² iman edildiğinde geçmişin bağışlanacağı müjdesi³ ve bunların yanında, imanda sebat etme noktasında defalarca gelgitler yaşayıp sonunda küfre saplanıp kalanların bağışlanmayacağı uyarısı⁴ bulunmaktadır.

Anlaşılmaktadır ki, kişinin, imanı korumaya veya kaybetmeye yönelik düşünceleri, sorgulamaları ve imanla bağlantılı uygulamaları hayat boyu devam edecektir. Böyle bir süreçte sorma, öğrenme, müzakere etme veya diğer inançlarla mukayese etme gibi durumlar söz konusu olmakta ve günümüzdeki fetva mercileri bu konularda önemli bir danışma vazifesi ifa etmektedir. Fetva kavramının fıkıh alanıyla ilgisi ağır basmakla birlikte, günümüzde dinî soru kapsamındaki her türlü mevzunun mezkûr mercilere sorulması hakikatini unutmamak gerekir. Aşağıda, farklı kategorilere ayrılarak imanla ilgili sorulara yer verilecektir.

İman Esaslarının Teorik Anlamı

İman edilecek hususları tanıma, imanda başta gelen husustur. Âmentü esaslarının nasıl anlaşılması gerektiği, diğer semavi kitaplara inanmak gerekip gerekmediği, âhirette cennet ve cehennemdeki hayat ve

Çağımız insanı çeşitli ideolojilerden ve bilimsel gelişmelerden etkilenerek Allah'ın varlığı da dahil olmak üzere birçok imanî hususu sorgulayabilmekte, insanın ve kainatın herhangi bir ilâhî müdahale olmaksızın varlığını sürdürdüğünü iddia edebilmektedir. Örneğin, "Kuantum fiziği varken Allah'a niye ihtiyaç olsun?" şeklinde bir soru sorulabilmektedir.

ölüm hakkındaki sorular ve benzerleri buna yöneliktir. Bu bağlamdaki sorular, Allah'ın zamandan ve mekândan münezze olmasına gibi çeşitli sıfatların mana boyutuyla alakalı olabildiği gibi O'nun insanlara karşı tecellileriyle de ilgili olabilmektedir. Örneğin kalpten bir bağlılıkla Yüce Allah'a iman etmiş bir kişi, O'nun rahmeti ile gazabını nasıl uzlaştırabileceğini sorabilmektedir. Buna verilen cevaplar genellikle, her bir sıfatın tecellisinin farklı durumlarda gerçekleşebildiği yönündedir. Din İşleri Yüksek Kurulu'nun bir cevabında şöyle denilmektedir: "Allah rahim, halim olduğu gibi aynı zamanda gazap edendir. Bir kutsi hadise göre Allah, "Rahmetim gazabımı geçmiştir (kuşatmıştır)." buyurmuştur. İslâm âlimlerine göre Allah'ın gazabı; küfür ve isyan gibi birtakım tutum ve davranışları yadırgaması, zat-ı uluhiyetine ve her şeyden müstağniliğine uygun olarak bir çeşit "öfke"si ve onlara hak ettiklerinin karşılığını vermesi demektir."⁶

İmanda, başta Tanrı olmak üzere, görülmeyen varlıkların kabulü söz konusu olduğundan, bu varlıkların gücü ve yetkinliği ile, aralarındaki ilişkiler sıklıkla sorulmaktadır. Esasında bu soruların, iman edenin kişinin güven talebini ortaya koyduğu da söylenebilir. Meselâ cin ya da şeytanın insana zarar verip veremeyeceği sorulmaktadır. Hâlbuki Kur'an, her varlığı olduğu gibi şeytanı ve cini yaratanın da Allah olduğuna vurgu yapmaktadır.⁷ Yaratanın, Yaradan'ın sınırları dışında davranması mümkün değildir. Her şey Allah'ın kontrolü altındadır ve görünür görünmez tehlikelere karşı sığınılacak tek merci, âlemlerin Rabbi olan Allah'tır.⁸ "O eşsiz yaratıcıdır, her şeyi bilir. Bir şeyi istediğinde, O'nun buyruğu "ol!" demekten ibarettir; o şey de hemen oluverir. Her şeyin egemenliği

kendi elinde olan Allah bütün eksikliklerden uzaktır."⁹ "O görüp gözetken ve yönettendir, üstündür, iradesine sınır yoktur, büyüklükte eş olmayandır."¹⁰ Yüce Allah'ın şeytana karşı şu sözü de, şeytanın zarar verip vermeyeceği hususunda açıktır: "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hakimiyetin yoktur." dedi."¹¹ Büyü, nazar, fal ve gizli ilimler gibi hususlardaki soruların cevapları da bu bağlamda düşünülebilir. Nitekim büyüden bahseden bir âyette, "Allah'ın izni olmadıkça onunla hiç kimseye zarar veremezlerdi." buyrulmaktadır.¹²

İmanın Gerekliği

Çağımız insanı çeşitli ideolojilerden ve bilimsel gelişmelerden etkilenerek Allah'ın varlığı da dahil olmak üzere birçok imanî hususu sorgulayabilmekte, insanın ve kainatın herhangi bir ilâhî müdahale olmaksızın varlığını sürdürdüğünü iddia edebilmektedir. Örneğin, "Kuantum fiziği varken Allah'a niye ihtiyaç olsun?" şeklinde bir soru sorulabilmektedir. Bütün bu sorular, varlığı ilkten kimin yarattığına, devam eden süreçte varlıkta meydana gelen değişim

İman konusunda güvende olmak isteyen kişinin, İslâm'daki temel inanç ilkelerinin kaynaklarını ve özellikle Kur'an'ın diğer kitaplardan farkının ne olduğunu ve bütün kitaplar bozulmaya açık iken Kur'an'ın korunmuş olduğunu iddia etmenin nasıl mümkün olduğunu sorgulaması ve benzeri sorular sorması tabidir.

ve yokluğun yani ölümün kimin sayesinde gerçekleştiğine bakmaksızın, insanın eşya üzerindeki mevcut tasarrufunun abartılmasından kaynaklanmaktadır. Hâlbuki fizik ilimlerinin tamamı, Allah'ın yarattığı varlıklar/maddeler üzerinde çalışmalar yapmakta, tahminler yürütmekte ve bazı teoriler oluşturmaya çalışmaktadır. Allah'ın yarattıklarını kullanmadan hiç bir keşif ve icat yapmak mümkün değildir. Hayatı da ölümü de yaratan O'dur. Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır: "Dediler ki: "Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder." Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar. Onlara âyetlerimiz açıkça okunduğu zaman onların delilleri ancak, "Doğru söyleyenler iseniz babalarımızı getirin" demek oldu. De ki: "Allah sizi yaşatıyor. Sonra sizi öldürecek, sonra da kendisinde şüphe olmayan Kıyamet gününde sizi bir araya getirecek. Ama insanların çoğu bilmezler."¹³

İmanın Dayandığı Sahih Bilgi

İman konusunda güvende olmak isteyen kişinin, İslâm'daki temel inanç ilkelerinin kaynaklarını ve özellikle Kur'an'ın diğer kitaplardan farkının ne olduğunu ve bütün kitaplar bozulmaya açık iken Kur'an'ın korunmuş olduğunu iddia etmenin nasıl mümkün olduğunu sorgulaması ve benzeri sorular sorması tabidir. İlk bakışta tarihle alakalı olduğu sanılabilecek bu soru, esasında imanın temeli olan sahil bilginin kaynağını ve dolayısıyla imanın sıhhatini sorgulamaktadır. Böyle bir soruyu cevaplayan Din İşleri Yüksek Kurulu, öncelikle Yüce Allah'ın bu kitabı koruyacağına dair taahhüdünü hatırlattıktan sonra, tarihi sürece yer vermekte

ve Kur'an'ın Allah tarafından tebliğ edildiği andan itibaren bir taraftan yazıldığını bir taraftan da birçok mümin tarafından ezberlenerek hafızalarda tutulduğunu ayrıca müslümanların inanç ve ameli dünyalarına taşınarak hayata yansımış olduğunu, tarih boyunca ve günümüzde yüzbinlerce hafızın bulunduğunu ve mevcut Kur'an nüshalarında bir farklılığın bulunmadığını belirtmektedir. Bugün Taşkent, İstanbul, Kahire ve Medine'de -Hz. Osman döneminde istinsah edilen nüshalar olmasa bile- bu nüshadan kopyalandığı güçlü ihtimal dahilinde bulunan tarihi Kur'an nüshalarının bulunduğu da mezkur cevapta ifade edilmektedir. İslam tarih ve medeniyetinde değişik ilim dallarında ortaya çıkan yüzbinlerce kitabın hep Kur'an'ı referans aldığı ve ondan alıntılar yaptığı da göz önüne alınacak olursa, bu kadar şöhret bulmuş bir kitabın metni hakkında tezvirat yapmanın mümkün olmadığı, tezvirat yapılsa bile diğer kitaplara bakıldığında bunun açığa çıkacağı görülecektir.

Şeytan, cin, peri ve şahmeran gibi varlıkların var olup olmadığı, var ise bu bilginin hangi kaynağa dayandığı da sorulmaktadır ki bütün bunlar, imana kaynaklık teşkil eden sahil bilgiyi aramaya yönelik sorulardır.

İmanın Pratik Değeri

Yüce Allah'ın varlığına inanan kişi, kendi yaşamında Allah'ın etkisi ve kendi özgürlüğü gibi konularda sorgulamalar yapmaktadır. Her şeyi yaratan Allah olduğuna ve herkesin belli bir kaderi bulunduğuna göre, insanın hayatını nasıl sürdüreceğini düşünmesi tabiidir. "Allah böyle yazmış, ben ne yapayım?" demek doğru mudur?" şeklindeki

bir soruya cevap veren Din İşleri Yüksek Kurulu, insanın, kaderi mazeret olarak iletire süremeyeceğini belirtmektedir: "Çünkü insanların fiilleri, insanlar böyle tercih ettikleri için, bu seçime uygun olarak Allah tarafından yaratılmışlardır. Burada dileyen, tercih eden, isteyen kuldur; yaratan da Allah'tır. Kul sorumluluk doğuran fiilleri irade edendir ama yaratan değildir; zira yaratmak Allah'a mahsustur. (...) Ayrıca kader ve kazaya güvenip çalışmayı bırakmak, olumlu sonucun sağlanması ya da olumsuz sonuçların önlenmesi için gerekli sebeplere sarılmamak ve tedbirleri almamak, İslâm'ın kader anlayışı ile bağdaşmaz. Allah her şeyi birtakım sebeplere bağlamıştır. İnsan bu sebepleri yerine getirirse Allah da o sebeplerin sonucunu yaratacaktır. Bu da bir ilâhî kanundur ve bir kaderdir. Sonuç olarak insanların, "Ben ne yapayım, kaderim böyle." demesi doğru değildir." Evlilikle ilgili kısmetin kapalı olup olamayacağı, çalışma hayatı, tevekkül ve rızık meselesi gibi konulardaki soruları da bu çerçevede düşünmek mümkündür.

Kişi inanmış olsa bile dünyada çeşitli sıkıntı ve musibetlerin başına geldiği malumdur. Bu durumun Allah'a iman ile nasıl bağdaştırılabileceğinin izahını da yine Kurul'un bir cevabında bulmaktayız: "Belaları ve musibetleri üç grupta değerlendirmek gerekir: a) İnsan iradesinin söz konusu olmadığı belalar ve musibetler (depresyonlar, engelli olarak doğmak gibi). b) İnsan iradesinin kısmen söz konusu olduğu belalar ve musibetler (kısmen kabahatli olduğumuz trafik kazaları gibi). c) İnsan iradesinin söz konusu olduğu belalar ve musibetler (alkollü araç kullanarak sebebi-

yet verilen kazalar, dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu maruz kalınan hastalıklar gibi). Allah'ın ilmine bakan boyutuyla bunların hepsi kader olmakla birlikte, ilki ve belli oranda ikincisi, terim anlamıyla da kaderdir. Bu çeşit bela ve musibetler sabretmek şartıyla günahlara kefarete olduğu gibi Allah katında daha yüksek derece almaya da vesiledir. Sonucusu ise insanların hatasından kaynaklandığı için, ilâhî ilim açısından kaderin dışında olmamakla beraber insanlar bundan sorumludur. Mümine düşen, her çeşit bela ve musibetlerden Allah'a sığınmak, bunlara maruz kalırsa sabretmek ve kadere inanarak teselli bulmaktır. Şunu unutmamak gerekir ki Allah sonsuz rahmet ve inayet sahibidir. Dolayısıyla musibete maruz kalan bir kimseyi, sabretmesi şartıyla büyük mükafatlara nail kılacaktır. Ayrıca Allah insanları imtihan ettiği için, dilerse birtakım bela ve musibetler verebilir. İnsanlar bu durumda kulluklarının gerektirdiği tutum içinde olmalıdırlar."

Diğer Dinler

Başka bir dinin mabedine girmek hakkında Din İşleri Yüksek Kurulu, "Âyine katılmayıp, gezi, gözlem bilgi edinme gibi amaçlarla veya ihtiyaç ve zaruret halinde kiliseye girmekte dinen bir sakınca yoktur." demektedir. Bir başka cevapta ise, "Temiz olmak kaydıyla her yerde namaz kılınabilir. Başka yerde namaz kılma imkanı varsa, kilisede namaz kılma mekruhtur.¹⁴ Ancak, kilise ve sinagogda namaz kılma zorunda kalındığında imkan varsa resim ve heykellerin üzerinin örtülmesi gerekir." demektedir. ◀

Allah her şeyi birtakım sebeplere bağlamıştır. İnsan bu sebepleri yerine getirirse Allah da o sebeplerin sonucunu yaratacaktır. Bu da bir ilâhî kanundur ve bir kaderdir. Sonuç olarak insanların, "Ben ne yapayım, kaderim böyle." demesi doğru değildir." Evlilikle ilgili kısmetin kapalı olup olamayacağı, çalışma hayatı, tevekkül ve rızık meselesi gibi konulardaki soruları da bu çerçevede düşünmek mümkündür.

Mümine düşen, her çeşit bela ve musibetlerden Allah'a sığınmak, bunlara maruz kalırsa sabretmek ve kadere inanarak teselli bulmaktır. Şunu unutmamak gerekir ki Allah sonsuz rahmet ve inayet sahibidir. Dolayısıyla musibete maruz kalan bir kimseyi, sabretmesi şartıyla büyük mükafatlara nail kılacaktır.

DİPNOTLAR

1. Buhârî, Bed'ü'l-halk, 6; Müslim, Kader, 1.
2. Nisâ, 4/136.
3. Mâide, 5/93.
4. Nisâ, 4/137.
5. Buhârî, Tevhid, 15, 22, 28, 55; Müslim, Tevbe, 14-16.
6. Bu yazıda Din İşleri Yüksek Kuruluna yapılan bütün atıfların

- kaynağı, Kurul'un web adresinde halka açık bulunan soru ve cevaplarıdır. Bkz. Çevrimiçi: <https://kurul.diyaret.gov.tr/SoruSor/SoruSor.aspx> : 20 Aralık 2013.
7. Hicr, 15/27; Sâd, 38/76.
 8. Felâk ve Nâs sureleri.
 9. Yasin, 36/81/83.

10. Haşr, 59/23.
11. Hicr, 15/24-44. Ayrıca bkz. Sâd, 38/71-85; İbrahim, 14/22.
12. Bakara, 2/102.
13. Câsiye, 45/24-26. Ayrıca bkz. Neml, 27/59-69.
14. İbn Abidin, Reddül-muhtar, Beyrut 2000, I, s. 380-381.